

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У УЖИЦУ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Наставно-научно веће Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу на седници одржаној 11. 01. 2023. године (Одлука број 07 бр. 1/1) предложило је, а Веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу је на седници одржаној 25. 01. 2023. године (Одлука број IV-02-31/26) именовало Комисију за оцену урађене докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић. На основу увида и спроведене анализе урађене и предате докторске дисертације, Комисија Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ УРАЂЕНЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ОПИС ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Садржај и структура докторске дисертације

Докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић, написана под коменторством проф. др Далиборке Пурић и проф. др Снежане Маринковић, има обим од 380 страница стандардног компјутерског формата, проред 1 и величина слова 12 пт (проред и величина слова, као и други технички аспекти доктората спроведени су у складу са захтевима актуелног *Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације* Универзитета у Крагујевцу). Садржи 16 слика и 45 табела.

Дисертација је структурирана у 7 композиционих целина, са одговарајућим поглављима и потпоглављима:

УВОД (стр. 11–13) – у уводној целини (након претходно датог *Резимеа* на српском и на енглеском језику), кандидаткиња дефинише проблем који је у основи докторске дисертације (подучавање деце о њиховим правима на свим нивоима школовања), а затим се предочава актуелни научни контекст дефинисаног проблема. Указује се да подучавања деце о њиховим правима представља један од начина остваривања васпитних циљева наставе, односно пут којим дете усваја вредности на којима се заснива демократско друштво. Објашњено је да образовање за права детета подразумева не само познавање садржаја права, сврху права и механизме њиховог остваривања него и изградњу вредности, ставова, вештина и понашања у духу *Конвенције о правима детета* и њених демократских вредности. У уводу је представљена структура докторске дисертације, наведене су композиционе целине и јасно приказан њихов садржај.

I. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ (стр. 14–125) – ова целина састоји се од четири поглавља, у којима се проблем образовања за права детета разматра с различитих аспеката – из историјске, социолошке, психолошке и педагошке перспективе, до

могућности примене у настави и учењу: (а) *Хуманистичке вредности концепта права детета*; (б) *Образовање за права детета у школи*; (в) *Концепт образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе*; (г) *Преглед досадашњих истраживања*.

У оквиру првог поглавља (*Хуманистичке вредности концепта права детета*) постоје следећа потпоглавља: (1) *Дете и детињство из историјске перспективе*; (2) *Представа о детињству и детету из перспективе права детета*; (3) *Конвенција о правима детета*; (4) *Социјализацијске вредности Конвенције о правима детета*; (5) *Вредности Конвенције о правима детета утемељене у теоријама развоја и учења*. Полази се од развоја представе о детету и детињству у историјском оквиру, уз уважавање различитих теоријских полазишта (Locke 1950; Коменски 1954; Rousseau 1967; Aries 1989; Stafseng 1993; Mayall 2001; Montessori 2003), преко представе о детету и детињству из перспективе права (Malaguzzi 1993; Susan and Malfrid 1995; Santos-Pais 1999; Verhellen 2000; Маринковић 2004; Freeman 2008; Hart 2005; Woodhead 2012; Враћешевић 2014; Liwski 2006; Taylor and Smith 2014; Jerome et al. 2015; Вучковић Шаховић и Петрушић 2015), до савремене перцепције детета, на којој је заснована *Конвенција о правима детета*. Хуманистичке вредности и социјализаторски потенцијал образовања за права детета анализирани су у контексту теорија развоја и учења (Donaldson 1978; Rogoff 1990; Vigotski 1996; Kroll and LaBoskey 1996; Freire 2002; Rodriguez and Berryman 2002; Bentley 2003; Luhman 2006; Bruner and Haste 2006; Zozakiewicz and Rodriguez 2007; Gollob et al. 2010; Banks 2010; Gorski 2010; Woodhead 2012; Winter and Cotton 2012; Tibbitts 2014).

Друго поглавље теоријског приступа (*Образовање за права детета у школи*) обухвата следећа потпоглавља: (1) *Кроскурикуларни приступ у имплементацији концепта права детета*; (2) *Скривени курикулум*; (3) *Приступ и искуства различитих земаља у образовању за права детета у оквиру образовног система*. Полази се од одређења садржаја појма образовања за права детета, разматра се његова сврха и указује на изазове који прате имплементацију у васпитно-образовном систему.

Указује се на важност тријаде – о правима, за права и кроз права детета. Теоријски се утемељује кроскурикуларни приступ (Fountain 2000; McGraw 2003; Marinković 2004; Tibbitts 2009; Gollob et al. 2010; Jerome et al. 2015; Struthers 2015; De Coster et al. 2018; Mitryasova 2020), као и улога скривеног курикулума у контексту емитовања вредности у вези с правима детета у настави (Bašić 2013; Apple 2004; Winter and Cotton 2012; Радовић 2013; Maklaren 2013; Alsubaie 2015; Petrović i Jokić 2016). Анализирани су приступи и искуства у образовању за права детета у образовним системима у свету и у нашем школству. Посебна пажња посвећена је улози учитеља у примени концепта образовања за права, затим, проблему вредновања активности различитих учесника у настави са аспекта образовања за права, као и могућностима примене овог концепта у ваннаставним активностима.

Треће поглавље теоријског приступа (*Концепт образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе*) сачињавају следећа потпоглавља: (1) *Наставни циљеви у функцији образовања за права детета*; (2) *Образовање за права детета у програмима наставе и учења*; (3) *Садржаји*

наставе српског језика и образовање за права детета; (4) Методе учења у настави српског језика и образовање за права детета; (5) Технике учења у настави српског језика погодне за образовање за права детета; (6) Читанка и образовање за права детета.

Концепт образовања за права детета разматра се у вези с различитим елементима наставе српског језика у млађим разредима основне школе – наставним циљевима, програмима наставе и учења, наставним садржајима, уџбеником – и указује се на могућности и изазове који прате наставну праксу у овом домену. Указује се на наставне циљеве у функцији образовања за права детета и вредности које из њих произилазе. образовање за права детета у програмима наставе и учења презентовано је прегледом исхода, а у циљу развијања кључних и општих међупредметних компетенција за крај првог циклуса основног образовања. Концепт права уочава се имплиците у предметним исходима за крај првог, другог и трећег разреда, као и експлиците у исходима за крај четвртог разреда. Разматрајући садржаје наставе српског језика у функцији образовања за права детета, кандидаткиња указује на могућности садржаја појединих предметних подручја (језик, књижевност, култура изражавања) да допринесу усвајању и примени вредности садржаних у *Конвенцији о правима детета*.

Посебна пажња посвећује се настави књижевности као елементу васпитно-образовног система који омогућава да се остварује и унапређује образовање за права детета. Анализирају се методе наставе и учења и приказују поједини поступци који доприносе остваривању наставних циљева и исхода из домена образовања за права посредством наставе књижевности. Полазећи од специфичне функције читанке у васпитно-образовном процесу (читанка представља уџбеник и литерарну антологију), кандидаткиња разматра потенцијал дидактичко-методичке апаратуре у образовању за права детета, а затим говори о потенцијалу илустрација књижевних текстова у образовању за права детета.

Завршно поглавље теоријског приступа (*Преглед досадашњих истраживања*) доноси детаљан и систематичан приказ постигнућа досадашњих домаћих и страних истраживања повезаних с проблематиком доктората, при чему кандидаткиња издваја следеће групе: (1) истраживања у вези са оствареношћу права детета и ефектима програма образовања за права у васпитно-образовном систему (Robinson and Sebba 2010; Covell et al. 2011; Howe and Covell 2011; Stamatović i Žunić Cicvarić 2019); (2) истраживања у вези са приступима образовању за права детета у школи (Маринковић и Пешикан 1997; Маринковић и Пешикан 1998; Пешикан и Маринковић 1999; Маринковић 2002; Маринковић 2004; Врањешевих 2013); (3) истраживања која се баве елементима наставе матерњег језика и књижевности за децу у функцији остваривања компонената права и васпитних циљева у вези са образовањем за права детета (Стефановић и Гламочак 2009; Batarelo i sar. 2010; Covell 2010; Darling 2012; Higinbotham 2013; Todres 2013; Стојковић 2014; Purić 2016; Пурић 2017; Чутовић и Пурић 2019; Стефановић 2016; Ćeriman i sar. 2019; Семиз и Чутовић 2020); (4) истраживања која се баве компетенцијама наставника за остваривање права детета у образовању и образовања за права детета (Shahid 2009; Batarelo i sar. 2010; Ozmen et al. 2010; Macura Milovanović i sar. 2010; Mofkebaieva et al. 2013; Petrović i sar. 2013; Aroa and Thakur 2015; Кузмановић и Попадић 2016; Gošović i Petrović 2016; Zlatković i

Petrović 2016; Пурић 2017; Zlatković i sar. 2017; Врањешевић и сар. 2019; Vranješević i sar. 2022).

Теоријска основа докторске дисертације утемељена је на сазнањима различитих научних дисциплина и релевантним истраживачким налазима, који су резултирали операционализацијом појма образовања за права детета, сагледавањем његових карактеристика, као и могућностима примене у настави и учењу у млађим разредима основне школе.

II. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА (стр. 126–139) – у овој целини докторске дисертације дефинисани су елементи емпиријског истраживања посвећеног проблему потенцијала наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета. Издвојена су следећа поглавља: (а) *Проблем истраживања*; (б) *Предмет истраживања*; (в) *Циљ и задаци истраживања*; (г) *Хипотезе истраживања*; (д) *Варијабле истраживања*; (ђ) *Методе, технике и инструменти истраживања*; (е) *Узорак истраживања*; (ж) *Начин обраде података*; (з) *Организација и ток истраживања*.

Иако концепт образовања за права детета већ дуже време заокупља пажњу истраживача, очигледан је недостатак већег броја теоријских и емпиријских истраживања овог проблема у настави српског језика у млађим разредима основне школе. У том смислу, отворена су бројна питања у вези с могућностима елемената наставе српског језика на нивоу млађег узраста у функцији образовања за права детета. Као циљ истраживања операционализовано је *испитивање потенцијала наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета*. Методолошки је утемељено и реализовано истраживање којим се настојало (1) утврдити на који начин и у којој мери садржај читанки за млађе разреде основне школе може допринети образовању за права детета и (2) испитати ставове и мишљења учитеља о могућностима наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета.

Сагласно постављеном циљу и задацима истраживања, дефинисане су општа и посебне хипотезе истраживања. Општа хипотеза гласи: *Настава српског језика у млађим разредима основне школе има потенцијал у образовању за права детета, али аутори уџбеника и учитељи тај потенцијал не перципирају и не користе у значајној мери*. Постављене су следеће посебне хипотезе:

X1: Садржај читанки за млађе разреде основне школе може у значајној мери допринети образовању за права детета.

X2: Учитељи сматрају да настава српског језика у млађим разредима основне школе има могућности у образовању за права детета.

Први део истраживања заснован је на анализи садржаја читанки за млађе разреде основне школе – по три за сваки разред из Каталога уџбеника за основну школу – у вези са доприносом образовању за права детета. У другом делу испитивани су ставови и мишљења учитеља о потенцијалу почетне наставе српског језика у функцији образовања за права детета.

Методолошки оквир истраживања садржи јасно дефинисане и одређене све потребне елементе – циљ, задатке и хипотезе, зависне и независне варијабле, узорак истраживања (који се састоји од узорка/корпуса читанки и узорка учитеља), примењене истраживачке методе (метода теоријске анализе и дескриптивно-аналитичка метода), технике (анализа садржаја и анкетирање) и инструменте

истраживања. Детаљно и прецизно су описане етапе истраживања и представљени статистички поступци и процедуре на којима се заснивају обрада података и интерпретација резултата.

III. ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА (стр. 140–237) – интерпретативни део докторске дисертације, којем је посвећена трећа целина, садржи два поглавља: (а) *Допринос садржаја читанки за млађе разреде основне школе образовању за права детета*; (б) *Ставови и мишљења учитеља о могућностима наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета*.

Прво поглавље доноси интерпретацију резултата добијаних на узорку/корпусу читанки за млађе разреде, при чему се могућности читанки да допринесу образовању за права детета разматрају сходно структурној специфичности лекције у том типу уџбеника. Будући да структурна специфичност лекције у читанци подразумева постојање двеју компонената (књижевни текст и дидактичко-методичка апаратура), кандидаткиња је и у овом поглављу остварила интерпретацију у два попоглавља: (1) *Концепт права детета у књижевним текстовима у читанкама за млађе разреде основне школе*; (2) *Концепт права детета у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама*.

Друго поглавље садржи интерпретацију резултата добијених на узорку испитаника (учитеља), при чему се промишљају ставови и мишљења учитеља о могућностима наставе српског језика да допринесе образовању за права детета у млађим разредима основне школе. Интерпретација је остварена у пет потпоглавља: (1) *Ставови учитеља и учитељица о образовању за права детета у настави српског језика*; (2) *Ставови учитеља и учитељица о могућностима наставе српског језика у функцији образовања за права детета*; (3) *Искусства учитеља и учитељица у образовању за права детета посредством наставе српског језика*; (4) *Потенцијали наставе српског језика у образовању за заштитна права, права која обезбеђују развој и партиципативна права*; (5) *Теškoће у образовању за права детета у настави српског језика*.

Добијени резултати представљени су табеларно и графички, а интерпретирани су у односу на налазе других теоријских и емпиријских истраживања. Изведени су закључци произашли из добијених и протумачених резултата, при чему је указано на импликације за теорију и праксу наставе српског језика у млађим разредима основне школе.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (стр. 238–245) – у овој целини концизно и систематично су приказани резултати истраживања назначеног проблема и наведене су методичке импликације. Утврђено је да садржај читанки за млађе разреде основне школе у значајној мери може допринети образовању за права детета. Концепт права заступљен је у садржају програмских и ванпрограмских текстова, као и у методичкој апаратури у читанкама, и то у највећој мери кроз заштитна права и права која обезбеђују развој, а у мањој мери кроз партиципативна права. Истраживачки налази показују да су мишљења учитеља у вези са потребом образовања за права детета у настави српског језика подељена, при чему се већина анкетираних афирмативно изражава о овом питању. Учесници у истраживању мишљења су да настава српског језика у млађим разредима основне школе отвара могућности за образовање за права детета, при чему, према њиховим искуствима,

највећи потенцијал у овом домену има настава културе језичког изражавања, затим настава књижевности, а у најмањој мери настава језика. Учитељи позитивно процењују наставу српског језика у млађим разредима у функцији развоја партиципативних права, и сматрају да овај наставни предмет има најмање потенцијала у образовању за категорију заштитних права. Највеће тешкоће у образовању за права детета у почетној настави српског језика учитељи виде у неадекватности садржаја српског језика за интеграцију с правима детета и недостатку времена на часу за остваривање наставних циљева у овом домену.

Теоријско и емпиријско истраживање могућности образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе показало је да настава српског језика има потенцијал у образовању за права детета, који се може у значајној мери користити у вези с појединим елементима наставе. Таквом исходу допринеће даља истраживања различитих аспеката образовања за права детета у васпитно-образовном процесу уопште, као и у настави српског језика у млађим разредима основне школе.

ЛИТЕРАТУРА – обухвата 375 библиографских јединица релевантне савремене научне и стручне литературе, која је уже или шире повезана с темом докторске дисертације. Заступљена је домаћа и страна литература, првенствено из методике наставе српског језика и књижевности, школске педагогије, педагошке психологије, развојне психологије, социјалне психологије, образовне технологије, науке о књижевности (посебно књижевности за децу), културологије.

ПРИЛОЗИ – обухватају инструменте коришћене у истраживању – протоколе анализе садржаја и упитник за испитанике (*Програмски и ванпрограмски текстови у читанкама за млађе разреде основне школе са потенцијалом у образовању за права детета; Текстови у читанкама за млађе разреде основне школе у чијој дидактичко-методичкој апаратури је заступљен концепт права; Категорије, поткатегорија права детета и фазе трансформативног дијалога у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе; Упитник за учитеље*), као и Збирку модела активности у функцији образовања за права детета у настави српског језика и сродним ваннаставним активностима.

Анализирајући докторску дисертацију *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета*, Комисија за оцену урађене докторске дисертације запажа да кандидат Јелена Жунић Цицварић излаже прегледно и јасно, као и да употребљава језички израз који припада савременом научном дискурсу.

2. Основни подаци о кандидату

Јелена Љ. Жунић Цицварић рођена је 10. 09. 1974. године у Ужицу. Основне академске студије завршила је 1997. године на Учитељском факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, с просечном оценом 8,67. Магистарске студије из Методике наставе српског језика и књижевности уписала је 1998. године на Учитељском факултету у Врању Универзитета у Нишу. Испите предвиђене студијским програмом положила је с просечном оценом 9,50. Магистарску тезу *Игра као могућност подстицања креативности ученика четвртог разреда у настави српског језика и књижевности* одбранила је 2010. године и тиме стекла

академски назив магистар дидактичко-методичких наука. Докторске студије на Педагошком факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу уписала је 2015. године.

Професионалну каријеру започела је 1998. године као професор разредне наставе у Основној школи „Браћа Јечменица” у Ужицу, где је радила три године. Радни ангажман наставља у Основној школи „Нада Матић” до 2003. године. Основала је удружење *Ужички центар за права детета* 1998. године, у коме је од 2003. ангажована на позицији директора програма. Сарадник је *Песталоци деље фондације*.

Кроз континуирано образовање у земљи и иностранству стекла је шира знања и вештине у следећим областима: права детета, Монтесори метод рада, интеркултурално образовање, партиципативна методологија рада са децом. Аутор је и коаутор акредитованих обука за запослене у образовању. Члан је радне групе за израду *Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља*; радне групе *Националног конвента Европске уније за поглавље 26 – култура и образовање*; *Националне коалиције за мониторинг права детета*; *Коалиције за мониторинг инклузивног образовања*; *Монтесори друштва Србије*; *Мреже организација за децу Србије*.

II. ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић припада подручју Дидактичко-методичке науке, а ужа област је Методика наставе српског језика и књижевности.

Са становишта актуелног стања у научној области којој припада, докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* Јелене Жунић Цицварић представља оригинално теоријско и емпиријско истраживање, које разматра веома значајно питање и актуелан проблем наставе српског језика у млађим разредима основне школе и методике наставе српског језика и књижевности, а које се односи на *потенцијале наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета*. У конципирању садржаја докторске дисертације полази се од хуманистичких – развојних и социјализацијских – вредности образовања на којима се темељи *Конвенција о правима детета*, дефинишу се полазишта образовања за права детета у васпитно-образовном контексту, а у циљу утемељења концепта образовања за права у почетној настави српског језика.

Кандидаткиња је проблематику доктората сагледавала узимајући у обзир савремене поставке холистичког поимања права, као и системске импликације образовања за права детета. Посебну пажњу посветила је књижевности за децу, осветљавајући поменућу област уметничког стваралаштва као релевантни оквир за разумевање права која обликују и изграђују свест о себи, сопственим правима и одговорностима у друштву. Према претходно наведеном полазишту, кандидаткиња

је теоријски засновала концепт образовања за права детета и емпиријски проверила дефинисане истраживачке хипотезе у настави српског језика.

Докторат у свим сегментима показује да кандидаткиња на веома високом нивоу теоријски промишља и осветљава нијансе у вези с темом доктората, настојећи да све посматра проблемски и разноаспектски, указјући на реално стање у досадашњим достигнућима теорије и праксе, дакле, не стварајући поједностављену слику која сугерише да су питања која разматра једноставно решива. Понудила је теоријски конструкт који се даље може користити у новим истраживањима. Такође, понудила је методички концепт за наставу усмерену према правима детета. Допринела је изграђивању метајезика проблематике којом се бави, а у докторат је имплицитно интегрисала системски заснован појмовник односно својеврсни терминолошки речник.

Кандидаткиња је емпиријски део доктората засновала на критеријално постављеном истраживању (на узорку/корпусу уџбеника и на узорку испитаника), а затим је изнијансирано и проблемски протумачила истраживачке резултате, доследно пратећи поставене критеријуме – што је корисно за будуће проучаваоце заинтересоване за проблематику образовања за права детета.

Веома су инспиративни налази истраживања – и на уџбеницима и на испитаницима. Анализа читанки доноси нова сазнања о улози уџбеника у образовању за права детета, потврђујући да је оправдано што се докторат бави том темом. Кандидаткиња има изузетну вештину за тумачење, промишљање и проблематизовање емпиријских података добијених анкетирањем испитаника, посебно у повезивању сопствених налаза с налазима из других истраживања.

За унапређивање методике наставе књижевности – посебно су значајни делови доктората у којима се разматра: (1) књижевност за децу у функцији формирања вредносног система деце (у контексту образовања за права детета); (2) садржаји књижевних дела за децу као елеменат образовања за права детета. Поменути делови доктората значајни су због аналитичко-синтетичких одлика, а посебно због аутономије коју кандидатиња има у разматрању.

Посебно је значајно што је кандидаткиња на конкретним типским примерима књижевних текстова показала да и у делима у којима изгледа да нема за ученике збуњујућих вредносних елемената – постоји простор да вредносне недоумице остану неразрешене у свести ученика и да доведу до предрасуда. То је, како је кандидаткиња указала, важно не само за наставу него и за издаваче који објављују преведене текстове из страних култура за децу (што је актуелно питање и у србистици односно филологији).

Одлика овог доктората која се односи на начин излагања (а за прво је више и важније од тога) – јесте одсуство реторичких и персуазивних елемената у научном дискурсу овог доктората. Кандидаткиња излаже објективно и неутрално без убеђивања/наговарања, даје читаоцу на увид налазе на основу којих читалац може самостално да просуђује и процењује, што њен докторат чини научно егзактним. Додатно, значајно је и то што кандидаткиња доследно настоји да детаљно испита и промисли све потенцијале наставе српског језика и да идентификује сваку (посредну, даљу, ширу, општију, као и непосредну, ближу, ужу, конкретнију) могућност за планирање и реализацију образовања за права детета у млађим разредима унутар различитих ресурса (програми, стандарди, уџбеници). Такав

начин разматрања захтева спремност да се континуирано током целокупног истраживања одржава висок ниво анализе детаља и висок ниво прецизности у праћењу резултата анализе (у сваком ресурсу који се испитује: програми, стандарди, уџбеници). Кандидаткиња је пружила модел анализе методичких потенцијала који се може користити и за предметну наставу у старијим разредима и средњој школи (не само за српски језик, него и за друге наставне предмете) када је у питању образовање за права детета, али и друге сродне области које се тичу добробити/интереса детета.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

За докторску дисертацију *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић Педагошком факултету у Ужицу након спроведеног поступка провере на плагијаризам од стране надлежних органа Унверзитета у Крагујевцу достављен је *Извештај о провери на плагијаризам докторске дисертације односно докторског уметничког пројекта* (датум пријема *Извештаја*: 19. 01. 2023).

Достављени *Извештај о провери на плагијаризам* показује да текст овог доктората има *индекс сличности* с другим текстовима од 1% (један проценат). У достављеном извештају нису идентификоване мањкавости у погледу оригиналности докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић.

Педагошком факултету је од стране коментатора проф. др Далиборке Пурић и проф. др Снежане Маринковић достављена *Оцена Извештаја о провери на плагијаризам докторске дисертације односно докторског уметничког пројекта* (датум архивирања *Оцене*: 24. 01. 2023). У поменутом документу предочава се да софтвер за проверу оригиналности показује да је кандидаткиња доследно и правилно испоштовала академска правила цитирања и парафразирања, наводећи потпуне и тачне податке о изворима:

- анализом сваког утврђеног подударана установљено је да се ради о деловима текста који су прецизно цитирани и јасно означени као цитати;

- у докторату не постоје делови текста који се подударају с другим изворима, а да ти извори нису прецизно наведени;

- преузети и цитирани делови текста имали су за циљ да представе полазишта, идеје и ставове других аутора који су везани за проблем којим се докторанткиња бави, како је и предвиђено чланом 7 *Правилника о поступку провере на плагијаризам на Универзитету у Крагујевцу*;

- не постоје подударана у деловима доктората у којима је кандидаткиња представила сопствена емпиријска полазишта, методолошки оквир и инструменте истраживања;

- не постоје подударана у резултатима истраживања, као ни у моделима образовања за права детета за примену у настави и ваннаставним активностима.

На основу објашњења датих у *Оцени Извештаја о провери на плагијаризам*, закључује се да је докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у*

образовању за права детета Јелене Жунић Цицварић произашла из самостално спроведеног емпиријског истраживања (на текстовном корпусу и узорку испитаника), уз самосталну спроведену (теоријски и критеријално утемељену) интерпретацију резултата емпиријског истраживања, из чега су проистекли научни налази који представљају новину у одговарајућој научној области.

На основу анализе коју је спровела Комисија за оцену урађене докторске дисертације, пратећи садржину и структуру докторске дисертације *Мogućности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић, евидентно је: (1) да кандидаткиња познаје резултате досадашњих истраживања из области релевантних за проблематику доктората; (2) да има конструктиван и истовремено критички став према досадашњим научним достигнућима; (3) да успешно влада методологијом изабраног теоријског приступа; (4) да је дошла до нових научних увида након емпиријског истраживања које је самостално спровела на два типа емпиријског материјала – на корпусу (уџбеници) и на узорку испитаника (учитељи).

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области

Јелена Жунић Цицварић објавила је један ауторски и два коауторска научна и стручна рада из области Методике наставе српског језика и књижевности, који су у вези с темом докторске дисертације, као и по један ауторски и коауторски рад који припадају области образовања на предшколском и основношколском нивоу.

Радови Јелене Жунић Цицварић припадају следећим категоријама научноистраживачких резултата:

а) Радови објављени у међународним часописима

Stamatović, J, Žunić Cicvarić, J. (2019). Child Rights in Primary Schools – The Situation and Expectations. *CEPS Journal*, 9(1), 83–102 [doi: 10.26529/cepsj.661. ISSN: 1855-9719]. **ERIH+**

б) Радови објављени у врхунским часописима националног значаја

Бојовић, Ж, Жунић Цицварић, Ј. и Павловић, Ј. (2014). Оснаживање савета родитеља у функцији осигурања квалитета рада у школи. *Педагогија*, LXIX/2, Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 244–250 [УДК-37.018.26 (497.11) 37.062; ISSN 0031-3807]. **M51**

в) Поглавља у тематским зборницима

Цицварић, Р, Жунић Цицварић, Ј. (2016). Општи оквир остваривања права детета на образовање у Србији – између мита и стварности. У: С. Гајин (ур.), *Општи оквир за спровођење права детета у Србији и положај посебно осетљивих група деце*. Београд: Центар за унапређење правних студија, 41–66 [ISBN 978-86-7546-103-6; COBISS.SR-ID 226634252]. **M45**

г) Радови објављени у тематским зборницима националног значаја

Жунић Цицварић, Ј. (2021). Партиципативна права детета. У: П. Јашовић (ур.), *Изазови примене основа програма предшколског васпитања и образовања, васпитач у 21. веку*, Алексинац: Академија васпитачко-медицинских струковних студија, 35–42 [ISBN 978-86-7746-864-4; УДК 341.231.14-053.2]. **M63**

Жунић Цицварић, Ј. (2008). Практичне Монтесори активности у функцији дечијег развоја. У: Е. Бедросијан (ур.), *Монтесори програм примењен у раду код особа са сметњама у развоју*. Нови Сад: Монтесори друштво Србије и Дом за децу и омладину Ветерник, 27–36 [УДК 376105626/36 (082); ISBN 978-86-909505-9-1; COBISS.SR-ID 234521351]. **M63**

Комисија за оцену урађене докторске дисертације констатује да – према критеријуму научне продукције – Јелена Жунић Цицварић испуњава услове да може приступити јавној одбрани докторске дисертације.

4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

На основу прегледа и анализе садржаја, као и свих структурних компонената докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић, закључује се да овај рад садржи све потребне елементе који одређују докторат из области Методике наставе српског језика и књижевности:

(1) идентификовање и формулисање научно вредног и актуелног проблема у вези с наставом/учењем, као и јасно одређивање циљева, задатака и хипотеза научног истраживања које се тиче постављеног проблема;

(2) избор одговарајућег теоријско-методолошког концепта који пружа адекватно теоријско упориште и има експланаторни потенцијал за анализу и интерпретацију постављеног проблема, као и за синтетичко уопштавање;

(3) укључивање у постојећи научни контекст надовезивањем на постојећа теоријска и емиријска научна достигнућа из опште дидактике, методике наставе српског језика, педагошке психологије и социологије образовања;

(4) приказ и интерпретација истраживачких резултата утемељених на емпиријским подацима, који су проистекли из иновативног истраживања самостално спроведеног у реалном наставном контексту;

(5) импликације за образовну праксу и уџбеничку продукцију;

(6) извођење закључака релевантних за будућа теоријска промишљања, као и за практичну примену у настави српског језика.

Кандидаткиња је успешно дефинисала и структурисала све потребне методичке елементе – предмет, циљ и задатке истраживања – примењујући релевантну научну методологију у области друштвених наука. Предложена методологија научноистраживачког рада, методе и технике истраживања доследно су спроведени на адекватно одабраним узорцима истраживања, према планираним активностима наведеним у пријави докторске дисертације. Делови дисертације повезани су у логичну целину, са систематично, јасно и доследно изведеним закључцима. Постављени проблеми су теоријски утемељени и емпиријски истражени. Прегледно су представљени резултати досадашњих истраживања из области које су у вези са темом, систематично је изложен корпус теоријске анализе, који је представљао основу за методолошки оквир истраживања, за интерпретацију добијених резултата, као и за методичке импликације. У закључцима су концизно и јасно приказани добијени резултати, који могу представљати поуздану основу за будућа истраживања у овој области.

Комисија за оцену урађене докторске дисертације констатује: (1) да је докторска дисертација остварена у потребном обиму и да је структурирана на начин који одговара теми; (2) успостављена је логичка и методолошка интеграција између свих структурних компонената дисертације – за сваки део доктората потпуно је јасно зашто је наведен и која је његова функција у целини доктората; (3) нема нејасноћа ни смисаоних празнина – нема редувантних делова текста ни нефункционалних понављања чињеница, тврдњи и сл. Докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић успешно потврђује научну релевантост теме, а обимом, садржајем, структуром и квалитетом одговара теоријским и методолошким поставкама предвиђеним у образложењу пријављене теме.

5. Научни резултати докторске дисертације

Анализа докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић показује да је њеном израдом кандидаткиња дошла до оригиналних и значајних научних резултата у области Методике наставе српског језика и књижевности, као и педагошке теорије и наставне праксе уопште. Значај докторске дисертације остварује се у оквиру теоријског и емпиријског дела рада.

Научни значај огледа се у теоријском и емпиријском утемељењу могућности образовања за права детета у настави српског језика. Иако је образовање за права детета један од захтева који се постављају пред савремени васпитно-образовни процес, досадашња наука није решила бројна питања у вези с могућностима његовог остваривања у контексту појединих наставних предмета, појединих елемената наставе и различитих нивоа образовања. У том контексту, ова докторска дисертација даје теоријски допринос у разматрању проблема образовања за права детета – од одређења појма, разматрања различитих приступа образовању за права детета у школи, до операционализације у вези са појединим елементима наставе српског језика у млађим разредима основне школе. Научни значај проучавања овог проблема огледа се у теоријском утемељењу и емпиријском испитивању могућности наставе српског језика у млађим разредима основне школе да допринесе образовању за права детета. Ова дисертација употпуњује научна сазнања о интердисциплинарном и кроскурикулрном приступу у остваривању демократских вредности на којима се заснива концепт права, а које се остварују у настави српског језика. Практичне импликације овог истраживања односе се на креирање читанки за млађе разреде основне школе, као и на унапређивање наставне праксе и ваннаставних активности српског језика (али и других наставних предмета) у функцији образовања за права детета.

Друштвени значај истраживања односи се на допринос остваривању циљева образовања и васпитања у домену разумевања и поштовања права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву, као и остваривању међупредметне компетенције *одговорно учешће у демократском друштву*.

Научни резултати и сазнања до којих је кандидаткиња дошла истражујући потенцијале наставног предмета Српски језик у млађим разредима основне школе у образовању за права детета могу бити примењиви не само у области Методике наставе српског језика и књижевности, већ и у теорији и пракси методике наставе других наставних предмета, као и у ваннаставним активностима.

Комисија за оцену урађене докторске дисертације констатује да је истраживање спроведено приликом израде докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић, а које обухвата емпиријски, теоријско-методолошки, аналитичко-интерпретативни и синтетички део, довело је до научних резултата који се могу сматрати новинама у научној области којој докторат припада.

6. Примењивост резултата у теорији и пракси

Научни резултати које доноси докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић могу се вишеструко применити у методичкој теорији и наставној пракси.

(а) Анализа садржаја читанки за млађе разреде основне школе релевантна је како у смислу навођења конкретних наставних подстицаја у функцији образовања за права детета, тако и у смислу указивања на могућности васпитања и образовања о правима, за права и кроз права у почетној настави српског језика.

(б) Указивање на конкретна решења и испитивање искустава и ставова учитеља може бити вишеструко подстицајно при креирању окружења за учење (не само у млађим разредима), које ће, с једне стране, омогућити остваривање дефинисаног циља и предметних исхода, а с друге, допринети васпитању у духу вредности *Конвенције о правима детета*.

(в) Теоријско разматрање и емпиријска провера могућности образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима могу представљати пример добре праксе у смислу имплементирања елемената образовања за права детета при планирању и реализацији наставе српског језика.

(г) Дисертација може бити од користи ауторима читанки за млађе разреде основне школе, јер указује на елементе структуре и функције, као и могућности примене у настави и учењу.

(ђ) Значајан аспект практичне применљивости истраживачких резултата представља *Збирка модела за примену у настави српског језика у млађим разредима основне школе у функцији образовања за права детета*, која садржи два елемента – моделе активности и садржаје. У првом делу приказани су модели активности осмишљени на основу различитих извора, примењиви у настави српског језика и сродним ваннаставним подручјима. У другом делу наведени су садржаји – текстуални, визуелни, аудио-визуелни – који погодују образовању за права детета, а који нису инкорпорирани у актуелне програме наставе и учења. Збирка модела пружа подстицај за инвентиван и креативан приступ промишљању наставне праксе у контексту образовања за права детета.

Комисија за оцену урађене докторске дисертације констатује да истраживање спроведено приликом израде докторске дисертације *Могућности*

наставе српског језика у образовању за права детета кандидата Јелене Жунић Цицварић представља допринос педагошкој и методичкој теорији и пракси наставе и учења у млађим разредима основне школе, али и подстицај другим истраживачима и непосредним учесницима васпитно-образовног система да наставе истраживање проблема образовања за права детета, у циљу осмишљавања квалитетнијих решења.

7. Начин презентовања резултата научној јавности

Научни резултати које доноси докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић могу се презентовати научној јавности на различите начине:

(1) за ужу академску заједницу – излагањем на научним конференцијама и објављивањем научних чланака у референтим часописима, при чему би се из перспективе образовања за права детета отвара веома инспиративна питања везана за наставу српског језика, образовно дизајнирање уџбеника, књижевност за децу, превођење страних књижевних текстова;

(2) за професоре разредне наставе, професоре српског језика, професоре страних језика (запослене у наставној пракси) – излагањем на стручним скуповима, као и организовањем семинара/обука помоћу којих би учесници стицали знања и вештине које се тичу образовања за права детета;

(3) за студенте наставничких факултета (посебно за студенте педагошких и филолошких/филозофских факултета) – упознавање с кључним појмовима који се тичу образовања за права детета, као и значајем и могућностима да се у реалној наставној пракси оствари образовање за права детета.

Докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидаткиње Јелене Жунић Цицварић доприноси свеобухватнијем сагледавању и потпунијем разумевању проблема образовања за права детета, као и потенцијала појединих елемената наставе српског језика у млађим разредима основне школе у функцији образовања за права, али и отвара могућности за даља преиспитивања овог проблема у васпитно-образовном контексту.

Ако се има у виду научноистраживачки допринос педагошкој науци и дидактичко-методичкој пракси језичког и књижевног образовања, дисертацију треба учинити јавно доступном. Комплексност проблема истраживања, актуелност предмета теоријске анализе и емпиријског истраживања, као и добијени резултати – завређују да буду презентовани научној јавности.

Кандидаткиња је у току израде дисертације учествовала на националном стручном скупу и објавила три научна и стручна рада који су у вези са темом докторске дисертације. Комисија за оцену урађене докторске дисертације сматра да ће најпогоднији/најпотпунији начин презентовања резултата научној јавности бити објављивање целовитог текста дисертације.

III. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након прегледа предаог рукописа докторске дисертације, Комисија једногласно закључује да докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунинић Цицварић, урађена под коменторством проф. др Далиборке Пурић и проф. др Снежане Маринковић – представља оригинално научно остварење, које у потпуности остварује критеријуме научности и пружа значајан допринос у области Методике наставе српског језика и књижевности, као и допринос на плану практичне примене – чиме испуњава услове за јавну одбрану.

Сходно претходно изнетој оцени о оригиналности, научним резултатима, значају и доприносу научној области којој докторска дисертација припада, Комисија за оцену урађене докторске дисертације предлаже Наставно-научном већу Педагошког факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* и да кандидату Јелени Жунинић Цицварић одобри њену јавну одбрану пред Комисијом у истом саставу.

У Ужицу,
27. 01. 2023. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Милка Николић, ванредни професор, ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности* и *Савремени српски језик*, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Универзитет у Крагујевцу, председник Комисије

др Бошко Миловановић, ванредни професор, ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности*, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, члан

др Јелена Стаматовић, ванредни професор, ужа научна област *Ошита педагогија*, Учитељски факултет, Универзитет у Крагујевцу, члан

